

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANVM
PERTINENTES

CONSILIO ET AVCTORITATE ACADEMIAE LITTERARVM
REGIAE BORVSSICAE

EDIDERVNT

TH. MOMMSEN ET PAVLVS M. MEYER

ACCEDVNT TABVLAE SEX

VOLVMINIS I PARS POSTERIOR

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXV

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMONTIANIS

EDIDIT

ADSVMPTO APPARATV P. KRVEGERI

TH. MOMMSEN

VOLVMINIS I PARS POSTERIOR

TEXTVS CVM APPARATV

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS

MDCCCXV

CONSPECTVS PARTIS POSTERIORIS

	pag.
GESTA SENATVS ROMANI DE THEODOSIANO PVBLICANDO . . .	1
THEODOSIANI TITVLI	5
THEODOSIANI LIBRI XVI	27
CONSTITVTIONES SIRMONDIANAÆ	907

[GESTA SENATVS ROMANI
DE THEODOSIANO PVBLICANDO

A. 438.]

1 Domino [nostro] Flavio Theodosio Aug(usto) [XVI] et Anicio Achillio Glabrione Fausto v. c. consulibus Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et in(ustris), tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius in domo sua, quae est ad Palmam; Fl(avius) Paulus v. c. et in(urbis) praefectus; Iunius Pomponius Publianus vir spectabilis vicarius urbis aeternae; proceres amplissimusque ordo senatus dum convenissent habuissentque inter se aliquamdiu tractatum, ibi ingressis ex praecepto Anastasio et Martino constitutionariis Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et in(urbis), tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius dixit:

2 Aeternorum principum felicitas eo usque procedit augmento, ut ornamentis pacis instruat, quos bellorum sorte defendit. Proximo superiore anno cum felicissimam sacrorum omnium coniunctionem pro devotione comitarer, peractis feliciter nuptiis hanc quoque orbi suo sacratissimus princeps dominus noster Theodosius adicere voluit dignitatem, ut in unum collectis legum praeceptionibus sequenda per orbem sedecim librorum compendio, quos sacratissimo suo nomine voluit consecrari, constitui iuberet. Quam rem aeternus princeps dominus noster Valentinianus devotione socii, affectu filii conprobavit.

Adclamatum est: Nove diserte, vere diserte.

3 Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et in(urbis), tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius dixit:

Vocatis igitur me et in(ustris) viro illius temporis Orientis praefecto singulos codices sua nobis manu divina tradi iussit per orbem sui cum reverentia dirigendos, ita ut inter prima vestrae sublimitatis notioni provisionem suam sacratissimus princeps iuberet offerri. In manu est acceptus codex utriusque principis praeceptione directus. Constitutionarii praesentes sunt: si placet amplitudini vestrae, has ipsas leges, quibus hoc idem fieri iusserunt, amplitudo vestra relegi sibi iubeat, ut consultissimis aeternorum principum praeceptis consentanea devotione pareamus.

Adclamatum est: Aequum est, placet, placet.

A

1/2 gesta haec scripta fuerunt, ut testatur constitutio a. 443, sub imperatorum nominibus, quae nomina fuerunt in archetypo utriusque principis praeceptione (c. 3) ad senatum directo. 4 dno filio th. A xui addidimus aonici A glabrioni A 5 u. c. onsulibus A post consulibus desideratur dies in(urbis) fuit sine dubio in archetypo hic et deinceps, illustris A*, illuster A^b urbis A 6 preturio A ad palmam] cf. Anon. Valesianus c. 66 (chron. min. I p. 324): ad Palmam populum adlocutus est 7 u.

c.] nicr A illuster A expectabilis A 9 ibi ing(ressis) A marcio A (vide p. 4, 19) 10 n. c.] uicarius A illuster A 12 felicitas A augmento] Haenel, augmentum A 13 defen(fendit) A 14 comitarer] nos, comitare A, comitemur Tafel feliter A 16 sedecim] subdecim A 18 affectum A 20 illuster A 22 singulis A* 23 tradi iussit] expectes tradidit 24 uestra sublimitas A 25 acceptos A percepcione A

4 Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl̄, tertio expraefecto urbi, praefectus (praetor) et consul ordinarius legit ex codice Theodosiano, libro primo, sub titulo 'de constitutionibus principum et edictis':

DD. NN. IMPP. THERODO(SIVS) ET VALENTINIANVS AA. AD SENATVM. Ad similitudinem Gregoriani atque Hermogeniani codicis cunctas colligi constitutiones decernimus, quas Constantinus inclitus et post eum divi principes nosque tulimus edictorum viribus aut sacra generalitate subnixas. Et primum tituli, quae negotiorum sunt certa vocabula, separandi ita sunt, ut, si capitulis diversis expressis ad plures titulos constitutio una pertineat, quod ubique aptum est, collocetur; dein, quod in utramque dici partem faciet varietas, lectionum probetur ordine, non solum reputatis consulibus et tempore quaesito imperii, sed ipsius etiam compositione operis validiora esse, quae sunt posteriora, monstrante, post haec ut constitutionum ipsa etiam verba, quae ad rem pertinent, reserventur, praetermissis illis, quae sancienda rei non ex ipsa necessitate adiuncta sunt. Sed cum simplicius iustusque sit praetermissis eis, quas posteriores infirmant, explicari solas, quas valere conveniet, hunc quidem codicem et priores diligentioribus compositos cognoscamus, quorum scholasticae intentioni tribuitur nosse etiam illa, quae mandata silentio in desuetudinem abierunt, pro sui tantum temporis negotiis valitura. Ex his autem tribus codicibus, et per singulos titulos cohaerentibus prudentium tractatibus et responsis, eorundem opera, qui tertium ordinabunt, noster erit alius, qui nullum errorem, nullas patietur ambages, qui nostro nomine nuncupatus sequenda omnibus vitandaque monstrabit. Ad tanti consummationem operis et contexendos codices — quorum primus, omni generalium constitutionum diversitate collecta nullaue extra se, quam iam proferri liceat, praetermissa, inanem verborum copiam recusabit; alter omni iuris diversitate exclusa magisterium vitae suscipiet — deligendi viri sunt singularis fidei, limatioris ingenii, qui, cum primum codicem nostrae scientiae et publicae auctoritati obtulerint, adgredientur salium, donec dignum editione fuerit, pertractandum. Electos vestra amplitudo cognoscat: Antiochum virum in(ustrem) exquaestore et praefecto elegimus; Antiochum virum in(ustrem) quaestorem sacri palatii; Theodorum virum spectabilem comitem et magistrum memoriae; Eudicium et Eusebium viros spectabiles magistros scriniarum; Iohannem vir(um) spectabilem exomite nostri sacrarii; Comazontem atque Eubulum viros spectabiles exmagistris scriniarum, et Apellem virum disertissimum scholasticum. Hos a nostra perennitate electos eruditissimum quemque adhibituros esse confidimus, ut communi studio vitae ratione deprehensa iura excludantur fallacia. In futurum autem, si quid promulgari placuerit, ita in coniunctissimi parte alia valebit imperii, ut non fide dubia nec privata adsertione nitatur; sed ex qua parte fuerit constitutum, cum sacris transmittatur adfatibus in alterius quoque recipiendum scriniis et cum edictorum sollempnitate vulgandum. Misum enim suscipi et indubitanter optinere conveniet, emendandi vel revocandi potestate nostrae clementiae reservata. Declarari autem invicem oportebit nec admittenda aliter, et cetera. DAT. VII K. APRIL. CONSTANTINOPOLI FLORENTIO ET DIONYSIO CONSS.

5 Adclamatum est: Augusti Augustorum, maximi Augustorum. Dictum VIII. 40
Deus vos nobis dedit, deus vos nobis servet. Dictum XXVII.
Romani imperatores et pii felices, multis annis imperetis. Dictum XXII.
Bono generis humani, bono senatus, bono rei publicae, bono omnium. Dictum XXVIII.
Spes in vobis, salus in nobis. Dictum XXVI.
Ut vivere delectet Augustos nostros semper. Dictum XXII. 45
Orbe placato praesentes triumphetis. Dictum XXVIII.
Haec sunt vota senatus, haec sunt vota populi Romani. Dictum X.
Liberis cariores, parentibus cariores. Dictum XVI.
Extinctores delatorum, extinctores calumniarum. Dictum XXVIII.

A

1 anichius achilius A inluster A praefectus vide infra ad 1, 1, 5 42 dictum] d. est A
p(ractori)o] pftus ppo A 2 consul] collec A 44 xxui] xx. A^a 47 x] est decem A 49 de-
teodosiano A 4—39 variam lectionem latores A^a (?)

- Per vos honores, per vos patrimonia, per vos omnia. Dictum XXVIII.
- Per vos arma, per vos iura. Dictum XX.
- Dispositioni vestrae gratias agimus. Dictum XXIII.
- Constitutionum ambiguum removistis. Dictum XXIII.
- Pii imperatores sic consulunt. Dictum XXVI.
- Causis consulitis, quieti consulitis. Dictum XXV.
- Plures codices fiant habendi officii. Dictum X.
- In scriniis publicis sub signaculis habeantur. Dictum XX.
- Ne interpolentur constituta, plures codices fiant. Dictum XXV.
- Ne constituta interpolentur, omnes codices litteris conscribantur. Dictum XVIII.
- Huic codici, qui faciendus a constitutionariis, notae iuris non adscribantur. Dictum XII.
- Codices in scriniis habendi sumptu publico fiant, rogamus. Dictum XVI.
- Fauste, aveas. Dictum XVII.
- Bis consulem te. Dictum XV.
- Omnia explicas, neminem laedis. Dictum XIII.
- Codices conscripti ad provincias dirigantur. [Dictum] XI.
- Tantium beneficiorum dignus perlator. Dictum X.
- Paule, aveas. Dictum XII.
- Consulem te. Dictum XI.
- Ut in scriniis publicis habeantur, rogamus. Dictum XV.
- Ad curam pertineat praefecturae. Dictum XII.
- Singuli praefecti signacula sua adhibeant. Dictum XV.
- In officiis suis singulos codices habeant. Dictum XII.
- Ut ad preces nullae leges promulgentur, rogamus. Dictum XXI.
- Aeti, aveas. Dictum XV.
- Ter consulem te. Dictum XIII.
- Excubiis tuis salvi et securi sumus. Dictum XII.
- Excubiis tuis, laboribus tuis. Dictum XV.
- Fauste, aveas. Dictum XIII.
- Bis consulem te. Dictum X.
- Desideria senatus ut suggeras, rogamus. Dictum XX.
- Conservator legum, conservator decretorum. Dictum XVI.
- His subreptionibus possessorum ius omne confunditur. Dictum XVII.
- 6 Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl., tertio expraefecto urbi, praefectus p(raetori)o et consul ord(inarius) d(ixit): Quae lecta sunt sui cum veneratione, gestis adhaerebunt et addentur. Hanc quoque partem inter beneficia aeternorum principum numero, quod per me magnitudini vestrae ea, quae pro legibus suis statuere dignati sunt, intimarunt.
- Adclamatum est: Fauste, aveas. Dictum XVI.
- Bis te consulem. Dictum X.
- Consuli oraculi. Dictum XIII.
- 7 Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl., tertio expraefecto urbi, praefectus p(raetori)o et consul ord(inarius) d(ixit): Erit nunc meae diligentiae secundum dominorum

A

5 imp'us sic A 7 officii] *Clossius*, officii A
 10 ne] *Clossius*, nec A 11 nocte A^a ad-
 scribantur] *malim* adhibeantur 14 consu-
 lem A 15 eplicas A 16 conscripte A^a
 dictum om. A 19 xi] xii A^a 26 consu-
 lente A 27 salui] sauli A 29/30 fauste a.
 d. xiii b. c. te dictum x sunt *similiter supra*
 v. 13. 14 31 dictum con xx coseruatur
 legum A 33 his *offendit; fortasse fuit*
 XVIII. Subrept. susreptionibus A 34 inll

A ~ urbis A p(raefectus) p(raetori)o] pftus
 ppo A 35/36 *fortasse sic explenda sunt:*
 quae lecta sunt sui cum veneratione [princi-
 pum nostrorum constituta quaeque dicta] gestis
 adhaerebunt. addentur] *scripsi*, ad inter A:
hoc ait Faustus tam constitutionem quam accla-
mationes gestis se inserturum esse. 42 inll A
 praefect^o (sic) ppo A

praecepta et desideria culminis vestri, ut hic codex fide spectabilis viri Veroniciani, quem amplitudinis vestrae mecum consensus elegit, nec non et fide Anastasii et Martini constitutionariorum, quos iam dudum huic officio inservire praeter culpam probamus, per tria corpora transcribatur, ut hoc quem detuli in officio praetoriani apicis remanente paris fidei viri magnifici praefecti urbi scrinia alterum teneant, tertium vero constitutionarii sua fide et periculo apud se edendum populis retinere iubeantur, ita ut nisi a constitutionariis ex hoc corpore eorundem manu conscripta exemplaria non edantur. Si quidem erit meae diligentiae etiam illam tractare partem, ut conscriptus per hos alius codex ad Africam provinciam pari devotione dirigatur, ut illic quoque paris fidei forma servetur.

Adclamatum est: Fauste aveas. Dictum XVI.

Bis consullem te. Dictum XV.

Omnium virtutum viro. Dictum X.

Et alia manu:

[CONSTITVTIONARIORVM EDITIO.]

Fl(avius) Laurentius exceptor amplissimi senatus edidi sub d(ie) VIII k. Ian.

[CONSTITVTIO DE CONSTITVTIONARIIS

A. 443.]

DOMINI [NOSTRI] IMPP. CAESARES FLAVIO ANASTASIO ET HILARIO MARTINO. Quantum consulente viro in(ustri) Fausto praefecto praetorio numinibus nostris subdita senatus amplissimi gesta testantur, vidimus id, quod invictissimus princeps pater clementiae nostrae in custodiendi Theodosiani codicis observatione praecepit, a senatu diligentia maiore munitum, ut hi ad edenda exemplaria haberent tantum licentiam contributam, quos manebat periculum, si quid edita falsitatis habuissent. Et ideo vir inl. p(raefectus) u(rbi), parens amicusque noster, ad cuius diligentiam pertinet observare diligentius, quod pro omnium cautela decrevit senatus, sciet vobis licentiam in edendis exemplaribus contributam, confectionem quoque memorati corporis vestro tantum periculo procurandam, nec habeant vel de editione vel de confectione commercium, cum ad vos certum sit redundare de falsitate discrimen, interminatione multae precibus comprehensae et sacrilegii poena constringi tam cognitionale officium quam eos, qui nostris minime paruerunt constitutis, omni obreptione cessante. DAT. X K. IAN. ROMAE MAXIMO II ET PATERIO VV. CC. CONSS.

A

2 marcii A 4 transcribantur A praeturi-
ani A remante A¹ 5 pares A urbis A
tercia A^a 6 apud se] in pace apud se A^a
7 ex bis A^a exemplaria] exempla tria A
8 alios A 9 paris] nos, par A 13 uero A
16 laurencio A; cf. titulus eius sepulcralis edi-
tus a Rossio Bull. crist. 7 (1869) p. 18: hic
quiescit in pace Laurentius [s]criba senatus
dep. die III idum Mart. Adelfio v. c. cons. (p.
Chr. 451). 19 domini imp̄rs et cesarijbus

flavii A 20 consulente] Haenel, consullem
te A inll A praetorio] praet̄ro A numini-
bus] scripsi, nominis A subdita] Schroeter,
subdidis A^a, subditas A^b 21 princeps A
23 maiorem A 26 omnium A 27 memo-
ratu A 28 habeant] A; fortasse excidit alii
edictione uel de (ue A^a) consp̄sione A
30 constringi] scripsi, constringit A nostri A
31 uu ā consul A